QADBNLBQ SOTSIALIZM JOLBNDA

№ 4
1935
APREL

Her kolxoznitsa jaŋь ustavnь jaxşь işlemeli.

Udarnik-kolxozniklernin ekinçi sjezdi tarafьndan qabul olunьp taqdim etilgen „**koj xozajstvasь artelinin numunevij ustavь**“ bytyn kolxozlarnь bol'şevik kolxozь ve bytyn kolxozniklerni ise hallь-taqatlь japmaqa byjyk jardьm kөstere.

Sotsialist çemijetinin anlь iştirakcileri olqan millionlarnen kolxozniklernin anlarь artьp kolxozlarnьn pekinip ve qavileşmesi arteller ustavьnda jaŋьlьqlar doqurdь.

Jaŋь ustav kolxozniklernin şaxsij interesini temin etmege haq bere ve asralqan hajvanlarnьn artmasьna jol berdi. L'akin şaxsij fajdalanuvnen hepsi bitmej. En evel ictimaij interesni şaxsij interesnen baqlamaq ve esas interes kolxozda olmaq kerek—kolxoz istihsalьnь qavijleştirmek, onь jaxşь qorcalamaq, bunьn icyn de namuslь calьşmaq kerek.

Numunevij ustavnьn vazifelerinden biri de, kolxoz şaxsij interesini temin etmeknen kolxozdan aqьntьçьlьqnьn sonьnь almaq, ajnь zamanda daha qalqan emekdar jedinolicniklerni kolxozqa çelp etmek ve terbijelemektir.

Bunьn icyn jaŋь ustavda şөjle dej:

Bir jerde calьşuvnьn çemaat istihsalьnьn bytyn fajdalarьnь elde etmek icyn brigadalarqa bөlmek, her kolxoznik өzinin qajsь brigadada ve nasьl işte mesyl olqan jerini bilsin. Mьna kolxozda işni jukseltmege ve onьn azalarьnь bekitmek icyn ne kerek ve brigadanьn nasьl byjyk ehmijeti bar.

Her brigadir vazifesinde calьşqan qadьnlar da өz brigadasьnda jaŋь ustavnь diqqatnen işlep, ustavnьn sijasij ehmijeti haqqьnda anlatuv işleri alьp barmaq ve onьn qojqan jaŋьlьqlarьnь brigadada pekitmek, sotsjarьşnь daha zijade jukseltyv sajesinde juksek bereketke malik olьnьr ve ustavnь өmyrge kecire bilir.

Brigadaqa berilgen zadanijeni-normalarnь bol'şevikce toldьrmaqa calьşmalь, ogde ketken brigadalar sьrasьnda olmalь.

Artel azalarьnь işke teşkil'atlandьrmaq ve pekitmek icyn ustav şөjle dej:

„Pravlenije artel azalarь arasьnda istihsal brigadalarь mejdanqa ketirir.

Col'çilik brigadalarь tolь sacuv devirinden eksik olmaqan myddet icyn ajrьlьrlar“.

Sacuv devri col'lerinde ucastkalar col'çilik brigadasьnda sacuv devri muddetine ajьrьlьrlar.

Kolxoz pravlenijesi maxsus aktbojьnça her bir col'çilik brigadasьna ona kerek olqna miqdarda bytyn kediklerni, iş hajvanlarьnь ve xozajstva kedikleri pekitir. Hajvan asravçьlьq brigadalarь yc jьldan eksik olmaqan bir myddet icyn ajrьlьrlar. Artel pravlenijesi tarafьndan her bir hajvan asravçьlьq brigadasьna mahsuldar hajvanlar, xьzmet icyn kerek olqan kediklerni, cekiçi quvetler ve hajvan asravçьlьq japьlarь pekitilir. (Numunevij ustavnьn 14-nçi maddesinden).

Jaŋь ustavnь işlejerek, her kolxoznitsa өz arteline aid olqan tekliflerni bermege talaşmalьlar. Өz emeklerini daha zijade kotererek nizamlandьrmaqa qajret bergen bala jaslileri, bala mejdancalarьnь temin etmege calьşmalьlar. Kolxozda jaŋь ustavnь işlemegen, onь jaxşь etip her maddesini anlamaqan hic bir qadьn qalmasьn.

Kolxoznitsalar jaŋь ustavnь işlejerek sotsialist jarьşьnen namuslь emekke saf olmalьlar ve өz brigadasьna berilgen plannь өz normalarьnь kejfijetnen toldьrmalьlar. Tenbellerge ise jol bermemeli ve ustavnь buzmaqa istegen sьnfij duşman qalьmtьlarьnen kureş alьp barmalьdьr.

Fatma.

Bytyn memleketlernin proletarlarь, birleşiniz!

QADЬRLЬ Sotsializm jolunda!

VKP (b) QRЬM OBLAST KOMITETININ ORGANЬ. NEŞR ETKEN QRЬM DEVLET NEŞRIJATЬ.

№ 4

AJDA BIR KERE CЬQQAN IŞCI KOLXOZNIK QADЬNLAR ŻURNALЬ

SSSR Sojuzь Merkezij Içra Komitetinin 1935 senesi mart 15 qararьnen, koj xozajstvasьnda muvafaqijetli işleri icyn bir sьra respublika, kraj ve oblastlar ve olarnьn jolbaşçьlarь ajnь zamanda, evelden Lenin ordeninen mukafatlanoqan bir sьra oblast, kraj ve respuplikalarnьn jolbaşçьlarь Lenin ordeninen mufakatlandьlar.

Bizim ordenli Qrьm bol'şeviklerinin jolbaşçьsь Semjonov Boris Aleksandirovic ve Qrьm ASSR Xalq Komissarlarь Sovetinin reisi Samedinov Abduraim Abduramanovic arqadaşlar da Lenin ordeninen mukafatlandьlar. Bu sajoqьlь jolbaşçьlarьmьznьn Lenin ordeninen mukafatlanmalarь Qrьm proletarijatь, kolxoznikleri-kolxoznitsalarь bytyn emekdarlar massasьnьn ruhьnь koterdi, sevindirdi, Qrьmnьn bytyn kolxozlarьnda ve predprijatijelerinde byjyk bir entuziazm koterdi. Olar, Semjonov B. A. ve Samedinov A. A. arqadaşlaroqa jollaoqan tebrik telegrammalarьnda öz quvanclarьnь ve sotsializm japьçьlьoqьnьn bytyn ucastkalarьnda daha zijade quvetnen calьşaçaqlarьnь bildirdiler.

Semjonov B. A. ve Samedinov A. A. arqadaşlarnьn Lenin ordeninen mukafatlanuvlarь ordenli Qrьmnьn en byjyk iftixarьdьr.

Bu vaqьtqa qadar daha misli korylmegen bereket oqrьnda.

Ordenli Qrьm respublikamьznьn ajrь sovxozlarь ve kolxozlarь artьq erte baharlik sacьmlarьnь hatta bahar egini sacьmlarьnь bitirgenlerine dair raportlarьnь bereler. Mesel'a, Kefe ve Aqmesçid zaxire sovxozlarь, „Qrьm", „1 Majьs", „Bol'şevik" sovxozlarь Tarxan adьna (reisi Çemilov arqadaş), Blyxer adьna, Karl-Libknext adьna kolxozlar, „Janь Dunja", „Krasnьj Vestfalets", „Den urozaja" ve „Poвeda" kolxozlarь özlerinin baharlik egin sacьm planlarьnь ta fevral soqьnda ve martnьn baş kunlerinde eda ettiler.

Mart ortalarьnda ise kutlevij sacuvnь bitirgen rajonlar da oldь. Mesel'a, Sejtler, Icki, Saq, Byjyk-Onlar rajonlarь—kutlevij sacuvnь ogde bitirgen rajonlardьr. Hic şuвhe joq ki, bu rajonlar, sovxoz ve kolxozlar öz sacьmlarьnь agro-texnikanьn вytyn talaplarьna muvafьq olaraq juksek kejfijetnen sactьlar.

VKP(в) OK-nьn jolвaşçьlьqь altьnda col' çilikte namlь işleri icyn alij mukafatqa—Lenin ordenine lajьq olqan respublikamьz, hic bir şeksiz, bu jьl da rekord bereket elde eterek, ordennin şerefini haqqa cьqaraçaqdьr.

„Bu sene baharlik koj xozajstvasь kampanijasь kolxozlarьmьznь janь jukseklik sevijelerine cьqarmaqa ve artta qalqan kolxozlarnь ogdekiler sevijesine cekip cьqarmaqa borcludьr.

1935 senesi Qrьm sovxozlarь ve kolxozlarь, Qrьm kojlerinde bu vaqьtqa qadar daha misli korylmegen rekord bereket elde etmek icyn tam imkanlarqa maliktirler".

VKP (в) OK ve Qrьm Sovnarkomьnьn qararlarьndan).

Eвet, bu jьl sovxoz ve kolxozlarьmьz rekord olmaqa, bu vaqьtqa qadar daha misli korylmegen dereçede juksek вereket almaqa borclular. Bunьn icyn bizde вytyn imkanlar вar. Partija ve hukumet tarafьndan sovxoz ve kolxozlarьmьz icyn bu imkanlar mejdanqa ketirildiler. Sovxoz ve kolxozlarьmьzdan ise, jalьnьz, partija ve hukumetnin kosterişlerini doqru ve tam olaraq өmyrge tatвiq etmek, olarnьn qojqan vazifelerini hic вir lafsьz jerine ketirmek talap oluna.

Lakin, вir taqьm rajonlar (Aqmecet, Frajdorf, Aqşejx, Kezleve, Işun, Çankoj, Larindorf) partija ve hukumet tarafьndan qojulqan vazifelerni jerine ketirmediler. Rekord вereket şartlarьna ehmijet вereler. Sacuvnьn qьzqьn devirinde agrotexnika qaidelerini вuzalar. VKP (в) OK ve Qrьm Sovnarkomьnьn Mart 17 qararь вu rajon jolвaşcьlarь icyn en qatlь ders olmaqa ve işte derhal' perelom japmaqa вorcludьr.

Rekord вereket elde etmek icyn en evel şu şartlarnьn jerine ketirilmesi kerek edi ki, вular esasen eda olundь.

Zjaв. Kuzde, vaqtьnda zjaв syrip taşlamaqnьn вaharlik egin ve diger kul'turalarnьn juksek вereketi icyn вirinçi şartlardan olqanьnь her вir sьra kolxoznik de вile. Bunь isвat etip oturmaqa haçet вile joqtьr. Bu sene вahar eginleri ve kul'turalarь icyn syrylgen zjaвnьn kejfijeti, kecken senelernin zjaвlarьna kore qat-qat juksek. Ajnь vaqьtta вahar eginleri ve вaharlik kul'turalar icyn zjaв temin olundь. Kecken kuzde zjaв syryv sahasьna kerek miqdarça ve kerekse kejfijetce elde etilgen muvafaqijetlerden вiri de zjaвnь saj syrmek xususьndaki kulak teorijasьnьn tamamьnen daqьtьlmasьdьr. Bu seneki zjaв—teren ve вytyn agrotexnika qaidelerinin talap etkeni kiвi zjaв olqanьnь qajd etmej kecmek olmaz. Şimdi vazife „zjaвьmьz вar, zjaвnen temin olundьq" dep de, onь sacuv aldь işlememek nastorjenijesine qatij otpor вermektir. Sacuv aldь zjaвnь 2—3 kere вaranalamaq, onь daha guzel işlemek—rekord вereket oqrьnda kureş tedвirlerinden вiridir.

Urluq. Kecken sene Sojuzda вirinçi olaraq zaxire teslimini muvafaqijetle eda etken Qrьm respublikasьnьn sovxoz ve kolxozlarь, вahrlik egin ve kul'turalar sacьm mejdanlьqlarnь urluqnen temin etyvde de kecken senelerge nisвeten guzel vazijette вulunalar. Bu sene, вu sahadaki esas muvafaqijetlerden вirisi, urluqlarnьn juksek çьnьs ve juksek cьqьm xasijetinin elde etilmesidir. Taвiij, ajrь kolxozlarьmьznьn bu sahada artta qaluvlarь, вilxassa өzlerini urluqnen вile temin etmek oqrьnda rahatsьzlanmaqanlarь qajd etilmej kecilmek mumkun degildir. Partija ve hukumet haqiqaten ihtijaç

olqan kolxozlarnь urluqnen temin etmeknen jardьmda bulunaraq, bularqa da byjyk imkanlar doqurdь.

Ogdeki sovxoz ve kolxozlarьmьz urluqlarьnь hazьrlamaqnen qalmajьp, olarnьn qorcalanmalarь, temizlenmeleri, deniştirilmeleri ve sьqьmlarьnьn teşkerilmeleri işlerinide temin eteler. Bundan da başqa olar 90—92 protsentten eksik sьqьm bergen urluqlarnь topraqqa taşlamamaqa söz berdilerki, bunьnnen olar rekord bereketnin şartlarьndan birini daha jerine ketirgenden oldьlar.

Bu sahadaki vazifelerden birisi daha—temiz çьnьs ve kefijetli urluqlarnьn sacьm vaqtьnda tegiz komylmesini elde etmektir.

Traktor tamiri. VKP(b) OK-nьn fevral' 9-da traktor tamirini bitiryv haqqьndaki qararьna baqmadan, kerek sovxozlarda ve kerek maşina traktor stantsijalarьnьn bir coqь traktor parklarьnьn tamirini temin etmediler.

Bunьnle beraber koz bojavçьlьqnen oqraşqan Aqmesçid MTS-i direktorь **Zajcik** ve hic bir gram jaqarlьq hazьrlamaqan Buloanaq MTS-i direktorь **Zincenkonьn** mesylijetke cekilmesi—traktor parklarьnьn daha keregi kibi hazьrlanmaqanьna acьq delillerdendir.

Bularnen bytyn Qrьm traktorlarь tamir olunmadь dep tyşynmekde mumkun degildir. Bir coq ogdeki sovxoz ve MTS-lerimiz artьq öz traktor parklarьnь tamir ettiler. L'akin, şimdi qьzqьn sacuv devrinide traktorlardan hem sacьm icyn, hem bahar jer syryvi icyn doqru fajdalanmaq, olarnь tolu juknen kunde 20 saat calьştьrmaq ve jaqarlьqnь artqac sarf etmemek—esas meselelerdendir.

VKP(b) OK ve Qrьm Sovnarkomь mart 1 tarixlь qararlarьnda—**bytyn traktorlardan, atlardan ve az sytli sьoqьrlardan bahar koj xozajstvasь işlerinde juksek kejfijetli ve juksek istihsallь surette fajdalalanmasьnь** ajrьça bir daha qajd ettiler.

Bunьnnen beraber rekord bereket oqrunda kureşnin muvafaqijetlerini temin etmek icyn traktor otrjadlarьnda, brigadalarda emekni doqru teşkil'atlandьrmaq, partija ve komsomol organizatorlarь bulundьrmaq, traktoristler ve brigada azalarь arasьnda partija-kutlevij işlerni quvetlendirmek, sotsjarьş ve udarniklikni juksek sevijege cьqarmaq kerektir.

VKP (b) OK, juksek kejfijetli bahar sacьmь ve bytyn koj xozajstvasь işleri icyn, olarnь en qьsqa myddette otkermek icyn, bytyn kul'turalarnьn rekord bereketi icyn ve 1935 senesi hajvan asravçьlьqnь inkişaf ettiryv icyn—rajonlar ve sovxozlar arasь sotsialist jarьşьnь kenişletyv xususьnda zyri-komissija mejdanqa ketirdi. Bu komissijaqa bytyn işlernin daimij teşkermekni havale etti. Şubhe joq, bu sotsjarьşqa bytyn Qrьm rajonlarь ve sovxozlarь qoşulaçaqlardьr. Bu rajon ve sovxozlar arasь sotsjarьşta ogde olmaq icyn, her kolxoznьn—kolxoznen, her brigadanьn—brigadanen, her zvenonьn—zvenonen ve her kolxozniknin—kolxozniknen sotsialist jarьşьna kirişmelerini talap ete. Demek ki, rajon partija ve sovet teşkil'atlarьnьn oginde texir olunmasь mumkun olmaqan vazifelerden birisi de sotsjarьşnь keregi kibi teşkil'atlandьrmaqtьr.

Kecken senelernin teçribeleri, tabur teşkilinin, jasli ve bala mejdancalarь teşkilinin baharlik koj xozajstvasь işlerini ötkeryvde pek byjyk rol' ojnaqanьnь kosterdiler. Bu işler birinçi nevbette, kolxozda byjyk quvet olqan qadьnlarnьn bytyn işlerge qoşula bilmeleri icyn imkan doquralar. Tabурnьn medenij surette, jasli ve bala mejdancalarьnьn numunevij şekilde ve ictimaij aşnьn doqru ve guzel teşkil'atlandьrьlmasьnda kolxoz qadьnlьqьnьn rol'i daha byjyktir.

Zaten şimdi kolxozda hic bir iş joq ki, o işte qadьnlar iştirak etmej cette tursьnlar. Demek ki, sacьm kampanijasьnь ötkergende ve diger işlerni alьp barqanda qadьnlьq mobilizelenmege borcludьrlar.

Rekord bereketni temin etiçi şartlardan biri de sacuv kejfijetini kontrol' altьna almaqtьr ki, bu xususta VKP(b) OK ve Qrьm sovnarkomь:

„...bytyn bahar koj xozajstvasь işlerini juksek kejfijette içranь ajrьça kontrol' altьna almaqa, kolxozlarda kejfijet inspektorlarьnьn 'işini teşkil'atlandьrmaqa, topraqnь işlevde agrotexnikanь bozuvqa jol bermemege (tьrnav ve bahar syryminde çal qaldьrmaq) ve bilxassa tajin etilgen sacьm normalarьna ve urluq taşlav terenliklerine riajet etyv yzerinde kontrol' tajin etip, saj egyvge jol bermemege meçbur eteler".

Her kolxoz reisi, her brigadir ve her kejfijet

inspektorь,--**jalьnьz aktnen resmijleştirilip qabul etilgen mejdanlьqnьn sacьldь**—sajlaçaqьnь qattь benimsemege borcludьrlar.

Qrьmda kecken sene qattь otpor berilgen bukkernen sacuv, jer ekyv nastrojenijesinin jaşaqanьna kene de rast keline. Mesela, Saq MTS-i massivinde „Blyxer" adьna ve „Proletarij" kolxozlarьnda, Aqmesçid rajonьnda „Natsmen zapada", Kezleve rajonь „Krasnьj Majak" kolxozlarьnda bukkernen sacuvqa jol berildi ki, bu kolxozlarnьn jolbaşcьlarь bunьnle agrotexnika qaidelerini bozdьlar.

Bunьn icyn VKP(b) OK Qrьm sovnarkomь qatij olaraq:

„...agrotexnikanь bozuvda, bukkernen sacuvda ve bukkernen bahar sabanь egyvde qabahatlь oloqanlarnьn qattь mesylijetke cekilmelerini tekrar tenbih eteler".

Bu sonki faktlar—bukker nastrojenijesi, ajrь kolxozlarda hal'a daha, kulak-sьnfij duşman qalьmtьqlarьnьn dolap cevirgenlerini acьq kostere. Bu faktlar, kulak ve kulak qujruqlarьnьn en ufaq teşebbyslerine qarşь sьnfij ujanьqlьqlarьnь talap eteler. Bunьn icyn her kommunistnin, her komsomoletsnin, her anlь kolxozniknin ve her kolxoznitsanьn daha ujanьq ve daha cevik olmasь kerektir.

Qrьm sovxozlarь ve kolxozlarь, baharlik egin sacuv ve bytyn koj xozajstvasь işlerini numunevij surette otkererek, öz jararlьqlarьnь tekrar kostererek ve Qrьmnьn şanlь orden taşьmaqa l'ajьq oloqanьnь tekrar isbat eteçeklerdir.

Elmira.

Kujbьşev rajonь „Voroşilov" kolxozь 1 numeralь tytyn brigadasьnьn en jaxşь udarniklerinden Ajşe Amet arqadaş.

NAZIK KUL'TURA

„1934 senesi oloqanь kibi, jalьnьz baqcalar bojьnça degilde, 1935 senesi hem bytyn nazik kul'turalar baqca, tytyn, baq, ogorod bojьnça daha bereketnin quvetli surette koteryv senesi olmaqa borclьdьr. Qrьm nazik kul'tura sovxozlarь, kolxozlarь juksek baqca, baq, tytyn ve sebsze bereketini elde etmek icyn bytyn imkanlaroa maliktirler". VKP(b) OK ve Qrьm Sovnarkomьnьn 1935 senesi mart 7 tarixlь qararь.)

Nazik kul'tura kuzlik ve qьşlьq işlerini vaqtьnda japmaq kerek oloqanь partija ve hukumet tarafьndan qajd olьnьp, onьn bahar işine mani olmamasь ajtьlsa da, bir taqьm rajonlarda bunьn kibi keciktiryvler oldь. Bu ise bahar işini aqsatmaqa imkan berir. L'akin bu imkanqa jol bermemek icyn, partija ve hukumet tarafьndan tenbi etildi.

Kuzlik-qьşlьq işlerini vaqtьnda içra etmek, juksek bereketni elde etmek kerek oloqanьnь rajonlarnьn pek coqlarь keregi kibi anlajaraq, kuzlik-qьşlьq işlerini jaxşь japьp byjyk muvafaqijetler elde ettiler.

VKP(b) OK ve Qrьm Sovnarkomьnьn kosterişlerini jerine ketirmegen rajonlar da bar. Mesel'a: Eski-Qrьm, Baqcasaraj, Kujbьşev ve Jalta kibi rajonlar, baqca, tytyn, ogorod işlerinde artta qalalar. Ajnь zamanda bunьn kibi artta qaloan kolxozlarnь da kostermek mumkun: „Soglasije", „Internatsional". „Dooru jol", „Janь jaşav" adьnda kolxozlar en artta qaloan kolxozlardьr. Mьnda fide sacьmь daha başlamaj, sacьloan jerlerde de agrotexnikanen baqlanmaj qala.

VKP(b) OK ve Sovnarkomnьn mart 7 qararьnda konkret kosterişlerni ve 1935 senesi juksek bereket almaq icyn keniş jollarnь—partija, sovet teşkil'atlarь topraq işleri organlarь, sovxozlar, kolxozlar, MTS ve kolxozniklerden kolxoznitsalardan, bol'şevikce calьşьp ömyrge kecirilmesi istenile. Bu byjyk quvetli qarar etrafьnda qattь kureş,qajret ve teşkil'atlьlьq istenile.

Nazik kul'tura bojьnça juksek bereket almaq icyn japьlmaq kerek oloqan bytyn işlerni vaqtьnda japmaq ve kuzde-qьşta japьlmaj qaloan işlernin çymlesini udarnь tamamlamaq ve baharlik işlerini de bol'şevikce bitirmek icyn bytyn quvet mobilize olunmalьdьr.

VKP(b) OK ve Sovnarkomnьn suv qajьp oluvьnen ve nafile jerge aqmamasь icyn kureşke diqqat bermek, baqcalarnь bahar suvuqlarьndan

OQIRЬNDA KUREŞ.

qorcalamaq keregi kibi pьtamaq, qazmaq kerektir. Bytyn zijankarlьq ketirgen hajvancьqlardan qorcalamaq, vaqtьnda ilaçlamaq, kubrelemek kibi işlerni japuv netiçesinde juksek bereketke malik olmaq kerektir.

VKP(b) OK Sovnarkomnьn qararьnda kecken sene baqlardan az bereket alьnmasьnьn esas sebeplerni baqlarqa diqatnьn jeterliksiz, baqlarnь qanaatsьz işlev ve baquv olqanьnь kostereler.

„Partija, sovet tekil'atlarьnьn ve topraq işleri organlarьnьn nazik kul'tura rajonlarьndaki bytyn kolxozlarnьn vazifesi bu sene baqlarqa diqqat bermek, olarnь guzel işlep, guzel baqmaqnen, baqlarnьn juksek bereketini temin etmekten ibarettir". (VKP(b) OK ve Sovnarkomnьn mart 7 tarixlь qararьndan).

Bu çiddij kosteriş bu sene hic bir sөzsiz jerine ketirilmege borclьdьr.

Tytynden zijade bereket almaq icyn kureşte bahar işlerini vaqtьnda japmaq esas vazifelerdendir. Bunьn icyn kuzde zjab syryp hazьrlamaq ve şimdi ise parnik sacmaq, fide jetiştirmek, agrotexnika qaidelerine reajet etmek ve bu işlerni kejfijetce jaxşь japmaq oqrьnda amansьz kureşmek kerektir. Tytyn, baqca ve baq işlerini muvafaqijetle alьp barmaq icyn bu sahada ileri ketken kolxozlardan teçribe almalьlar. Iş planlarьnь vaqtьnda toldьrmaq kerek.

VKP(b) OK ve Sovnarkomnьn qararьnda qajd etilgen bir şej daha olsa, o da bahar işlerinin her ucastkalarьnda sovetlerge ve kolxozlarqa qarşь olqan aks tendentsijalarqa qarşь daha zijade koz acьqlьq olmaq kerektir. Cynki kulak qujruqlarь ve qalьmtьlarь her sahada bahar işine ajaq calmaqa tьrьşalar. Olarnьn aksi hallarь qattь otpor almalьdьr.

Bunьn icyn partija kutlevij işlerni en keniş surette alьp baruv sajesinde bytyn kolxoznikleri ve kolxoznitsalarnь mobilizelemeli ki, işlerni juksek kejfijetnen vaqtьnda alьp barsьn ve 1935 senesi juksek bereket oqrunda imtihan bere bilsinler.

VKP(b) OK ve Sovnarkomnьn qararьnda: „Nazik kul'tura rajonlarь partija, sovet ve topraq işleri teşkil'atlarьnьn vazifeleri—partijamьznьn ve **Stalin** arqadaşnьn kolxozlarnь bol'şevik kolxozlarь ve kolxozniklerni hallь-taqatlь, medenij kolxoz өmyri haqqьndaki lozungьnь өmyrge kecirmek icyn, nazik kul'tura bojьnça baharlik koj xozajstvasь işlerini tajin etilgen myddetlerde ve juksek kejfijetnen içra etyvge işci ve kolxoznik kutlelerini mobilizelemektir"—denile.

Bu qararnьn ajrь qajdь bytyn partija ve sovet teşkil'atlarьndan byjyk qajret ve daha zijade teşkil'atlanmaqnь talap ete.

Kolxoznitsalar sotsjarьş vastasьnen өz işlerini namuslь olaraq alьp barmalь. Partijanьn ve sovnarkomnьn qararьnьn her maddesini өmyrge kecirilmeliler, en jaxşь udarnitsalar өz teçribelerini başqa kolxoznik qadьnlarqa bererek, olarnь өz artlarьndan alьp barmalьlar.

Nazik kul'tura rajonlarьnьn oginde „Qrьmnь sojuznьn, en mahsuldar baq ve tytyn respublikasь japmaq" kibi esas vazife tura. Bu vazifeni **Qrьm** partija teşkil'atьnьn ve onьn başьnda turqan Lenin ordeninen mukafatlanqan bol'şeviklernin **Semjonov, Samedinov** arqadaşlarnьn jolbaşcьlьqь altьnda jerine ketirileçektir. Bu jolbaşcьlьq sajesinde juksek bereket almaqa bytyn şartlar doqurьldь.

Xatiçe.

Aluşta şeheri „Pamjat Il'ica" kolxozьnьn tytyn brigadasь iş vaqtьnda.

HER KESKE NUMUNE.

1934 senesi brigadir ve brigadir jardьmçьlarь olьp calьşqan udarnik-kolxozn tsalar, byjyk rol' ojnadьlar.

Brigadir jardьmçьlarь өz calьşuvlarьnьn qьsqa devri icinde, qadьn emegini teşkil'atlandьruv ve kolxoznitsalarnьn turmьş şaraitlerindeki eksikliklerni joq etyvde өzlerini haqqa cьqardьlar.

Mesel'a: „**Dzerzinskij**“ kolxozьndan **Osmanova Fatma**, „**Sotsializm**“ kolxozьndan **Emine Jaqup**, Byjyk-Onlar rajonь „**Majak**“ kolxozьndan **Vintes** arqadaşlar kibi bir coq kolxoznitsalar, daha eki sene evel kolxozdan jatsьrap ve kolxozqa kirmek icyn caqьruvqa ehmijet bermej baqqanlarь halda, bu gun olar өzlerinin kolxozda bulunmalarьnьn ehmijetini acьqtan acьq anladьlar. Olar kolxozqa kirerek, өzleri kolxozda olmaqan vaqьtta tenqid etkenleri bytyn eksikliklernin joq etilmesine aktiv surette japьştьlar.

Bugunde Qrьmda kolxoznitsalardan hepsi **654 brigadir jardьmçьsь bar.** Bunьnnen beraber bir sьra en guzel vidvizenka kolxoznitsalardan da bir coq janь brigadirlernin artqanьnь koremiz. Mesel'a: Aluşta rajonьndan Demirçi koji „**Veger**“ kolxozьnьn brigadiri **Açimelek Çepparova,** Korbek koji „**Stalin**“ kolxozьnьn brigadiri **Kubajeva Azize**, Uskut koji „**Stalin**“ kolxozьnьn 10 numeralь baq brigadasьnьn brigadiri **Xatiçe Kurkci,** 5 numeralь baqca brigadasьnьn brigadiri **Anife Caşlь** arqadaşlarnьn işlerinen tanьş olajьq.

Açimelek Çepparova arqadaş 1929 senesinden berli kolxoz azasь ve koj soveti azasь, dөrt kere mukafatlandь. 1934 senesi altь ajlьq Spetskul'tura brigadirleri kurslarьnь bitirdi, bundan sonra dөrt aj brigadir jardьmçьsь olaraq calьştь. Oktabr 15-ten berli 5 numeralь tytyn brigadasьnьn brigadiri olaraq calьşa. 22 ga tytynni işlemek icyn brigadada 36 adam bar. **Çepparova** arqadaş өz brigadasьnьn azalarь arasьnda өzi kutlevij işni alьp bara. Daimij surette besedalar japьla ve gazeta oqula. Brigada tekmilinen sotsjarьş ve udarnikliknen qaplanьp alьnqandьr. Emek distsiplinasь guzel qojulqandьr. Tytyn teslim etyv planь ta nojabr ajьnda eda olundь. **Xatiçe Kurkci** arqadaş 1914 senesi doqdь, komsomolka, 1929 senesinden berli kolxozda aza, koj sovetinin azasь. 1930 senesinden 1934 senesine qadar bala mejdancalarьnьn mydiri olup calьştь. 1934 senesi sentabr birden 10 numeralь baq brigadasьnьn brigadiri vazifesine qojuldь. Onьn brigadasьnda 20 adam bar. Onda emek distsiplinasь numunevij, pьtav ve qazuv 100 protsent eda etildi, zararlь hajvanlarnen kureş alьnьp barьla.

Anife Caşlь arqadaş, 1910 senesi doqdь, 1929 senesinden berli kolxozda ve koj sovetinde aza, udarnitsa, eki kere mukafatlandь. Socuvstvujuşcij gruppasьna kirdi. 1933 senesinden 1934 senesine qadar ucotcik olьp calьştь. 1934 senesi oktabr 15-ten 5 numeralь baqca brigadasьnьn brigadiri vazifesine ta'jin olundь. 4 ga baqca mejdanlьqь qazьlьp, terekleri pьtaldь, zararlь hajvanlarnen kureş 100 protsent alьnьp barьldь.

Kubajeva Azize arqadaş, 1929 senesinden partija azasь, koj soveti prezidiumьnьn azasь. 1934 senesi spetskul'tura brigadalarьnьn 6 ajlьq kursьnь bitirip, brigadir jardьmçьsь olaraq calьştь, şimdi ise ogorod brigadasьnьn brigadiri olaraq calьşa. Brigadada bytyn işler, en jaxşь iş usulь olqan, udarniklik, sotsialist jarьşьnen ve bytyn işler plannen alьnьp japьla.

Bizde daha bunьn kibi iş numuneleri kostergen brigadir ve brigadir jardьmçьlarь olqan udarnik qadьnlarьmьz pek coqlar.

Grunt

Kujbьşev rajonь „Voroşilov“ kolxozь 1 numeralь tytyn brigadasьnьn en jaxşь udarniklerinden Ferişte Amet arqadaş.

Juksek bereket oqrьnda kureş.

Ötkermekte oldьqьmьz bahar sacuv kampanijasьnьn pek byjyk sijasij ve xozajstva ehmijeti bardьr. Partija ve sovet hakimijeti, bizim ogimizge bereketnin arttьrьlmasь, koj xozajstvasь produktsijalarь kejfijetnin jaxşьrtьlmasь, koj xozajstvasь bojьnça işlernin kejfijetinin jaxşьrtьlmasь, emek istihsalçьlьq jukseltilmesi kibi bir sьra vazifeler qojdь.

Biz, bu muhim vazifelernin mejdanqa ketirilmesi icyn, japьlmasь kerek olqan bytyn işlerni sajьça ve kejfijetli olaraq vaqtьnda ötkermek icyn emekdar massanь sotsialist jarьşь ve udarniklik etrafьna çelp etmek, emek işlerinin doqru teşkil olunmasь ve istihsal vastalarьnь jerli jerinde qullanьlmasь jollarьnen, işlernin bytyn protsesslerini ratsionalize olunmasьnь, maşinalaştьrьlmasьnь ve mexanizeleştirilmesini, zijadesinen temelleştirerek agro-texnikij işlerni bir tamam ömyrge kecirmek ve sьnfij duşmanlarьmьznь açьmadan ezerek olarnь bir tamam qajьp etyvni soqьna qadar alьp barmaq esas vazifelerdendir.

Pek coq jerlerde bytyn sijasij, iqtisadij kampanijalarda plan oqrunda kureşyvde erlerden zijade emek qahramanlьqь kostergen bir coq udarnik qadьn-qьzlarьmьz olqanь kibi, Aqmesçid rajonь „Gul'" kolxozь qadьn-qьzlarь da baharge hazьrlьq ve bahar sacuv kampanijasьna aktiv surette qoşulmaqtalar.

Bir numeralь baqca brigadasьnda brigadir jardьmçьsь olqan ve tereklerni pьtav işinde aktiv calьşqan, 1934 senesi jaxşь işi icyn dört kere mukafat alqan **Teslime Veli** arqadaşnьn jolbaşcьlьqь altьnda, brigadada calьşqan 12 udarnik qadьn sьlanmasь kerek olqan 5200 terekni sekiz kunde sьlap cьqtь, tereklerge zarar ketirgen qurtlarnь topladь, terekler pьtalьp bitken soq pьtaqlarnь çьjdь, baqcanь tьrnadь ve arьqlarnь temizlediler.

Baqca brigadasьnda calьşqan **Binajeva Nina, Fatime Sulejmanova, Edije Ibraim, Gul'şerfe Ablajeva arqadaşlar** normalarьnь her vaqьt bir bucuq—eki kere artqacьnen toldьrьp, kejfijet çehetine de soq dereçe ehmijet bergenleri icyn brigadada jaxşьdan da jaxşь udarnikler adьnь qazandьlar.

Ajnь bunьn kibi ogorod brigadasьnda calьşqan 30 arqadaş (ekserijeti qadьn), özlerine meçburij vazifeler alaraq, aprel 1-ge qadar sacьlьp bitmesi kerek olqan bytyn işlerni, 140 ramka fide, 1 ga soqan, jarьm ga soqan urluqь, $1^1/_2$ ga morkov, 15 ga qartopnь vaqtь-vaqtьnda sacmaq icyn kerek olqan işlerni japalar. Ogorod brigadasьna pekitilgen udarnik qadьnlardan: **Musemma Useinova, Xalimonenko J., Urije Ojanij, Cobanenko** arqadaşlar, jalьnьz qadьnlarqa degil, erkeklerge de numune olaçaqdaj jyksek bereket icyn namuslь calьşqan iş numuneçilerindendirler.

Col' brigadasьna kelinçe plan bojьnça sacьlmasь kerek olqan 250 ga jerden, 45 gektarь propaşnoj kul'tura olьp bytyn bu jerlerni sacmaq icyn japьlmasь kerek olqan işlerde brigada azalarь olqan 44 arqadaş, (30 danesi kene de qadьn) agro-texnika işlerine soq dereçe ehmijet berip udarnьj surette calьşьp, her işni sьrasьnen japьp, hepsi birdaj, bir aqьzdan vaqtьnda hazьrlamaqa söz berdiler. Mьnda kolxoz reisi **Colpan** arqadaşnьn da öz işine soq dereçe çiddij jaqlaşmasь byjyk rol' ojnaj.

„Gul'" kolxozь esas olaraq baqcaçьlьq, ogorod ve col'çilik işlerinen oqraşsa da, olarda hajvançьlьq fermasь da bar. Hajvançьlьq fermasьnda 180 qoj, 40 iri bojnuzlu hajvan, 33 dane de atlarь bar.

Kolxoz tarafьndan hajvançьlьq fermasьna calьşmaq icyn eq jaxşь adamlar secilip alьndь. Olar öz işlerine pek sadьqlar. Fermada calьşqan 5 adamdan 3-i qadьn olьp, ferma mudirinin jardьmçьsь da qadьndьr. Ferma mudirinin jardьmçьsь **Akime Abdureşit** arqadaş, numunevij işi icyn 1935 senesi bir qac ajlar zarfьnda eki kere qijmetli baxşьşlarnen mukafatlandь.

Mьnda qadьnlarnьn jolbaşcь işlerge az da olsa çelp olunqanьnь koremiz.

Mesel'a: baqca brigadasьnьn brigadir jardьmçьsь **Teslime Veli**, kooperativde magazin mudiri komsomolka **Ajşe Emir-Alijeva**, koj sovetinin reis jardьmçьsь **Yrmys Mamut**, hajvançьlьq fermasьnьn mudir jardьmçьsь **Akime Abdureşitova** kolxoz pravlenijesinde, koj sovetinde aza olmaqnen işlerinde de özlerini begendirdi, xalqnьn itibarьnь qazandьlar. Tabiij bu daha jeterlik degil. Cynki mьnda kolxozda calьşmaqa jaraqan 170 adamdan ekserijetni qadьnlar teşkil ete. Bu qadьnlarnьn pek coq iş qahramanlarь olьp erlerge de numune kostereler. **Stalin** arqadaşnьn **„qadьnlar kolxozda byjyk quvettir"**—degen sözini her vaqьt xatьrda tutьp olarnь jolbaşcь işlerge çelp etmeli ve olaroq her kunki işlerinde jardьm kostermelidir.

Elfije.

Resimde: soldan birinçi gruppa Aqmesçid tatar xasta xanesinin doktorlarь xastalarnen birlikte. Onьn juqarьsьnda bala

Tatar konsul'tatsijs

Ana ve balalar icyn tatar konsul' tatsijasь (Aqmesçidte) ilki olaraq 192 senesi dekabr ajьnda acьlqan edi.

Konsul'tatsija ilki acьlqan vaqtьnd Subxi soqaqьnda tatar ambulatorijasь ja nьnda yc dane kickene odacьqlar icind edi. O, javaş-javaş kenişlep, özine an ve balalarnь çeip ete başladь. 1928 se nesi tatar konsul'tatsijasьna Kantarnь soqaqьndan eki qatlь byjyk bir bin berildi.

Mьnda konsul'tatsija özine qadьn kon sul'tatsijasь, bala kabineti, kvarts lampasь ve syt aşxanasь mejdanqa ketirip, keniş emekdar massasьnь özine çelp ete bildi.

1935 senesinden berli konsul'tatsija ja nьnda tatar balalarь icyn 35 balalьq bala lar jaslisi mejdanqa ketirildi.

Konsul'tatsijada ilki acьlqan senesi hepsi 4 adam calьşqan olsa, şimdi jas linen birlikte 40 adam calьşa. Konsul'ta tsijada jalьnьz balalarnь baqqan 4 bala doktorь calьşa.

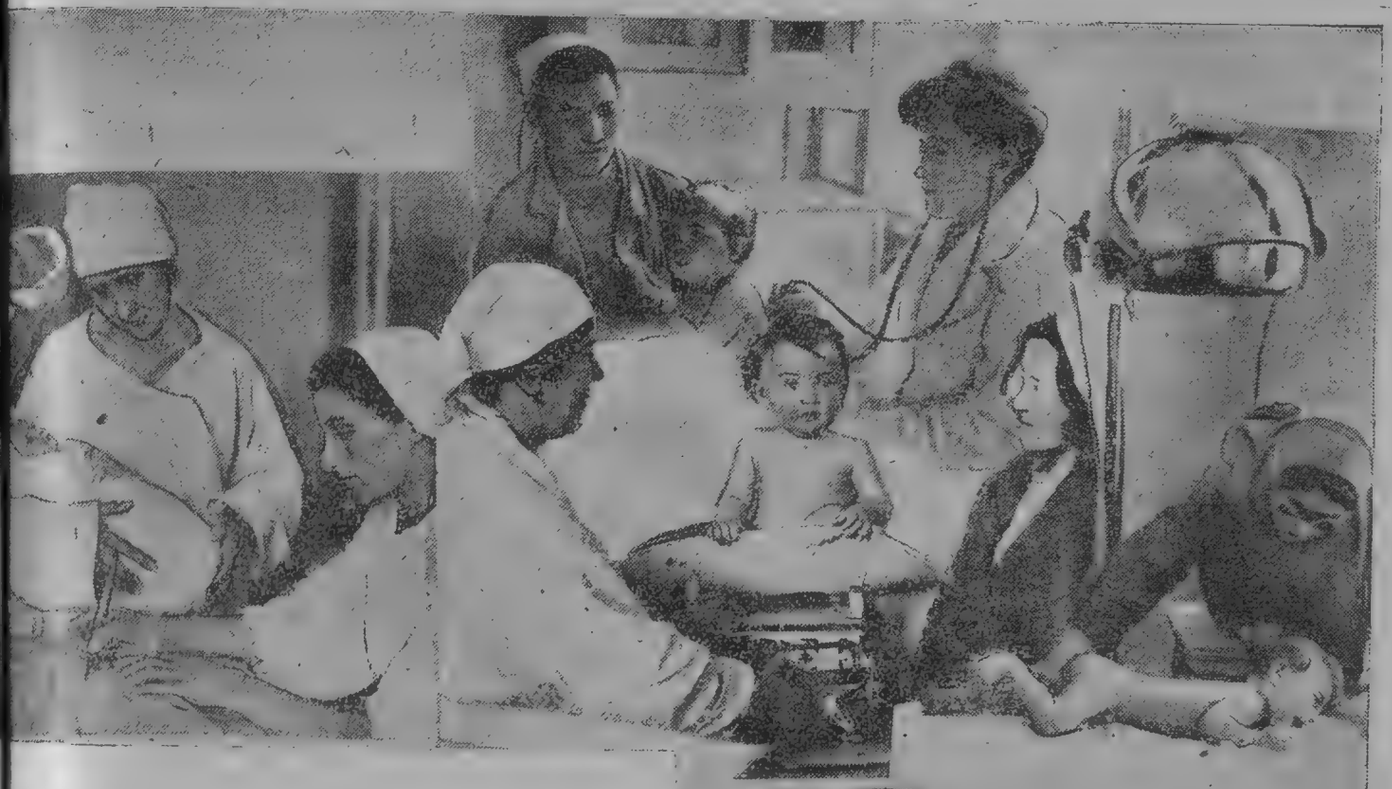

ѕьпьң muvafaqijetleri.

Tьşqa сьqarьlmasь mumkun olmaqan xasta вalalar, doktor ve sestralar tarafьndan evge вarьlьp вaqьla.

Kǫnsul'tatsijaqa ana ve вalalarnьn qatnavь seneden-senege arta. Mesel'a, 1925 senesi 6904 вala qatnaqan olsa, 1934 senesi 24156 вala qatnadь. Qadьnlardan 1925 senesi 9982 qadьn qatnaqan olsa, 1934 senesi 18321 qadьn qatnadь,

Eger syt aşxanasь ilki vaqьtlarda her kun 500 portsija hazьrlap вerip olqan olsa, şimdi 1200—1500-ge qadar hazьrlap ola.

Bytyn вu faktlar tatar konsul'tatsijasь jerli xalqlar arasьnda вyjyk itiвar qazanqanьnь acьq kostereler.

Bǝjlelikle, tatar konsul'tatsijasь 10 jьl icinde en jaxşь numunevij konsul'tatsija halьna kecti.

Konsul'tatsija mudiri:

D-r Fridson.

doǫuruv evinden kerynişler, saoǫ tarafta вala ve ana konsul'tatsijasьndan korynişler,

Gigijena ilimi.

Gigijena ilimi sovet profilaktik meditsinasьnьn esasьnь qurqan ve savlьq saqlav sistemamьzda byjyk bir jer tutqan ilimdir.

Gigijena iliminin umumen qabul olunqan manasь „savlьq haqqьnda ilim"dir; cynki bu ilimnin meşqul' olqan meseleleri, insannьn organizmi ystine muhitnьn fizikij-ximjevij, biologik ve ictimaij faktorlarьnьn japqan tesirlerini teşkeryv ve bunьn netiçesinde jaşajьş ve emek şartlarьnь saqlamlaştьruv icyn normalar cьqarmaqtьr. Sanitarija ise, gigijenanьn işlep cьqarqan kosterişlerini praktik surette өmyrge kecirir.

Bytyn ilimlernin inkişafьnda munasebetlernin tesiri olqanь kibi, gigijena ilminin de inkişafьnda bu tesirlerni koremiz.

Eksperimental', bir ilim olaraq gigijenanьn mejdanqa cьqmasь XIX asьrdan başlaj. O zamanqa qadar bir taqьm primitiv sanitarija qanunlarь feodallar ve mollalar tarafьndan tertip oluna ve xalqqa meçburij olaraq tanьttьrьla ediler. Orta asьrlarda hukum syrgen feodalizm-krepostnojlьq, çenkler, xalqnьn çahilligi ve joqsьzlьqь sebebinden ceşit tyrly juqunьclь xastalьqlar, epidemija şeklini alьp, byjyk jьqьntьlarqa sebep ola ediler. Mesel'a, XIV asьrda, jalьnьz bir Avropada cuma xastalьqьndan 25 million çan өldi. Bundan başqa cicek ve tif xastalьqlarь ve ilaxri o zamanda daimij epidemija halьnda ediler. Bu xastalьqlardan insanqa өzini ve çemijetni nasьl qorcalamaq kerek olqanьnь ogretken gigijena ilmini xalq o zamanda daha bilmej ve bu sebepten millionlarnen çan qajьp ola edi.

XVIII asьrnьn sonlarьnda ve XIX asьrnьn başlarьnda, artьq gigijena bilgisi xalq arasьnda doqmaqa başlaj. O zamanqa qadar hukum syrgen feodalizm devrinin jьqьlmasь, iqtisadij şaraitnьn denişmesi, memleketler arasьnda tiçaret doqmasь, daha sonra sanajьnьn ve sanajь kapitalьnьn inkişafь ve ilaxri—bytyn bular, ajrь sьnьflarnьn sanitarij vazijetlerine ajrьça tesirler japmaqnen beraber, gigijenanьn ilerilemesinde de byjyk rol' ojnadьlar. Bir taraftan kapitalistlernin emek istihsalçьlьqьnь arttьrmaq ve zijade kar cьqarmaq kibi interesleri, diger taraftan da sanajь proletariatьnьn bir sьnьf olaraq mejdanqa cьqmasь ki, bu sьnьfnьn bytyn diger өz haqlarьnen beraber, өz savluqьnь qorcalav icyn bir taqьm sanitarij tedbirler talap etmesi bir coq gigijena ve sanitarija problemalarьnьn ogge syrylmesine sebep ola ediler. Bu devirden başlap gigijena artьq bir ilim olaraq mejdanqa cьqa, ve şaxsij gigijena, umumij gigijena ve sotsialnьj gigijena qьsьmlarьna bөlyne. Şaxsij gigijenanь—jani her adamqa өzi icyn kerek olqan gigijena tedbirlerini—tanьtmaq icyn hukumet tarafьndan meditsina politsijasь teşkil oluna ve bu suretle xalqnьn şaxsij jaşajьşь ystinde hukumetnin qattь kozi ola edi. Burzuazija qurulьşь savlьq saqlav problemasьnь ajrь şaxsij sanitarija qaidelerini massaqa meçburij surette tanьttьrmaq ve içra ettirmek jolьnen cezmek estej edi. Gigijena ilminin ictimaij ve eksperimental' bir ilim olaraq mejdanqa cьqmasь, nemse alimi Pettukofernin adьnen baqlьdьr (1818—1901). Professor Rubner, Flugge ve rus alimlerinden Erisman ve Dobroslavinnin de rolleri bu meselede byjyktir. Bu alimlernin calьşmalarь netiçesinde, bir coq gigijenik teşkeryv usullarь ve gigijena normalarь mejdanqa cьqtь. Өz ilmij teşkeryvlerinde bu gigijenistler, fizika, ximija, bakteriologija ve statistika ilimlerine esaslana ediler. Ve cьqarqan normalarь da bu esaslar yzerine qurulqandьr. Bu alimlernin calьşmasь netiçesinde, gigijena ilmi şaxsij gigijena halьndan umumij, ictimaij gigijena halьna kece ve artьq umumij sanitarija tedbirlerinen xalqnьn turmьşьnь jaxşьlaştьrmaqa jol tuta. O vaqьtnьn iqtisadij şaraitьnьn, tabiij, bu meselelerge de tesiri ola. Mesel'a, şeherlerni temizlev, binalarnь remont etyv, suv jollarьnь temizlev kibi sanitarija tedbirleri en zijade kapitalist sьnьfьnьn fajdasьna olaraq japьla, diger taraftan işci kvartallarь kene de suvsьz, jarьqsьz, havasьz, bataqlьq icinde qala. Ve bu kvartallarda ceşit xastalьqlar kene de devam ete, ve çajrajlar. Bu xususta Engel's „Ingilterede işcilernin vazijeti" ve „ev meselesi" adlь eserlerinde: „Şimdiki tabiat bilgisi kosterdi ki işciler jaşaqan ve fena kvartallar adьnь alqan jerler, devr-devr bizim şeherlerimizni zijaret etken bytyn epidemijalarnьn oçaqlarь olmaqtan ibarettirler"—dej. Kapitalizm sistemasьnda savluq saqlav meselesinin bundan başqa tyrly bir şekilde olmasь mumkyn degildir. Bir coq milletlerni sunьj surette çahillik ve qaranlьq icinde, emekdarlarnь vahşi zulum ve eksploatatsija altьnda tutqan car Rusijesinde, sanitarija işlerinin vazijeti daha aşaqь dereçede edi. Bytyn milletlernin emekdarlarьnь kapitalizm zulumьndan qurtarьp, olarqa baxtlь jaşajьş acqan Oktjabr revolytsijasь, Xalq saqlьq saqlav meselesinde gigijena ve sanitarija tedbirlerini en

DIFTERIJA.

Juqunclь bala xastalьqlarь icinde difterija ajrьca bir jer qapatmaqtadьr. Difterijanьn pek eski zamanlardan berli insanlar arasьnda pejda olьp, her zaman pek coq ölymlerge sebep olqanьnь bizge meditsina tarixь xaber bermektedir. Faqat, difterija her ne qadar eski bir xastalьq olsa da, onьn sebepcisi olqan mikrob coq zamanlar belli olmaj tura edi. Bu xususstaki pek coq araştьrmalar netiçesinde, nihajet, bundan 50 sene evel, 1884 senesi meşhur nemse alimlerinden **Lofiller** tarafьndan difterija mikrobь acьldь. Mikroskop altьnda baqqanda bu mikroblar — eki başь tomalaqca kelgen inçe tajacьqlar şeklindedirler. Difterija mikroblarь coq dajanьqlь olьp, olar sьçaq ve suvuqnь, sьlaqlьq ve quruluqnь pek jaxşь kecirirler. Difterija mikroblarь xastanьn en zijade boqazьnda, daha sonra tukyrik ve balqamьnda, bazan sidiginde bulunьrlar. Işte bundan sebep, difterijanьn keniş bir surette çajramasьnda difterija xastasь byjyk rol' ojnamaqtadьr.

Doktor Sejt-Umer Kurkci arqadaş.

Difterijanьn avuşuv jollarь bugun jaxşь ogrenilgendir. O hepsinden zijade **xasta adamdan** avuşьr. Mesel'a, difterijanen xasta bir adamnь öpkende, jaxut onьn oksyrgen ve aqsьrqan vaqtьnda sacraqan tukyrikleri icindeki difterija mikroblarь xastalьqnь daqьtьrlar. Xastalьqnьn avuşmasьnda rol' ojnaqan ekinçi bir şej daha — **xastanьn şejleridir** (mesel'a, jaqlьqь, jyzbezi ve ilaxri). Xastalьqnь ycynçi bir adam da avuştьra bilir. Bunьn icyn xastanьn janьnda olqan bir adam mutlaqa özi xastalanmaq içap etmez; l'akin xastalьqnь **avuştьra bilir**. Daha sonra xastalьq tyrly produktlar vastasьnen de avuşa bilir, mьnda en birinçi rol **sytke** aittir. Syt icine tyşken difterija mikroblarь bazan qajnatuvdan ölmejip, xastalьq doqura bilirler. Cynki difterija mikroblarьnьn çajramasь icyn syt pek kelişikli bir muhittir. Işte bu vastalardan birde-birisinen insannьn vçudьna kirgen difterija mikroblarь boqazda jerleşir ve xastalьq mejdanqa ketirirler. Difterija mikroblarь vçudqa kirgenlerinen haman xastalьq başlamaz. Juqunclь bir xastalьqnьn mikroblarь insan vçudьna kirip xastalьq mejdanqa ketirgençek aradan bir qac kunler kecer, buna xastalьqnьn **gizli devri** derler. Difterijanьn gizli deviri oldьqca qьsqadьr. Eki-yc kunlik gizli devirden sonra xastalьq artьq tam manasile başlar. Difterija bazan apansьzdan bazan javaş-javaş başlar. Apansьzdan başlaqanda sьçaq pek cabik koterilir, 38—39 gradusqa qadar cьqar; xasta yşyp-qaltьramaqa bäşlar. Baş aqrьlarь, jyrek bulanuvь ve qusuv pejda

---

ogdeki meseleler sьrasьna qojdь; ve gigijena ilmini jaşajьşnьn jalьnьz icki ve tьşqь şaraitьnь ogrenyv ve buna kore turmьşnь tyzeltyv manasьnda degil de, bularnen beraber, emek teşkil'atьnь, emek protsesslerini janьdan quruv, memleketniq istihsalçь quvetlerini bytynlej jukseltyv ve inkişaf ettiryv işinde hal' etiçi bir esas olaraq ogge syrdi.

Bөjlelikle sovet sotsialistik japьçьlьq şaraitьnda bizim memleketimizde, gigijena bir ilim olaraq, muhitnь ve emek protsesslerini ogrenyv esasьna, özinin işlegen eksperimental' ve sanitarij, statistik usullarьndan keniş surette fajdalanaraq, öz tedbirlerini emek şaraitьnь ve emekdarlarnьn turmьşьnь tamьrьndan deniştiryv ve saqlamlaştьruvqa doqru cevire ve jaşajьşnьn sotsialistik rekonstruktsijasьnda iştirak ete.

Ajşe Refatova.

olьr. Bytyn vçudta umumij bir ezginlik mejdanqa kelir; xastanьn madesi qacar. Lakin, bөjle apansьzdan başlaqan difterija oldьqca sirek korylir. O coqsь javaş-javaş başlar. En birinçi kozge carpqan alamet—**boqaz aqrьsьdьr**. Xastanьn boqazьnь baqaçaq olsaq, bademciklernin qьzarqanьnь ve **kok tysli өlyknen** qaplь olqanьnь korermiz. Bu өlykni pamuqnen silip alqan son bir qac saatlardan janьsь pejda olьr. Bir-eki kunden son өlyk bulaşьq sarьlь bir tyske cevrilir, qalьnlaşьr ve pamuqnen sileçek olsaq tybinden qan korynir. Bu zaman artьq boqaz aqrьlarь pek zijadeleşir; xasta aştan-suvdan vazgeçer. Boqaz tekmil qapala başlamasь sebebinden nefes almaq pek zijade kucleşir; xastanьn beti şişer, morarьr ve kozlerinde byjyk bir qorqu pejda olьr. Difterija xastanьn jalьnьz boqazьnь qaplap almaqnen qalmaz; o nefes borusьna ve burunqa da çajrar. Xastanьn burunьndan qanlь-irinli aqьntьlar cьqa başlar. Bytyn bularnen beraber xastanьn umumij vazijeti de fenalaşьr: sьçaq pek juksek dereçelerge cьqar. Baş aqrьlarь zijadeleşir; nefes tarlaşьr, xastanьn bu halь eki-yc kun devam eter ve açele jardьm kosterilmegen taqdirde, **boqulьp өler**.

Difterija jalьnьz xastanьn boqazьnь xastalandьrmaqnen qalmaz. O—xastanьn diger organlarьnda da bir coq **netiçeler** qaldьrьr. Bu netiçelerden en birinçisi—xastanьn **jyreginde** qalqan denişyvlerdir. Difterija mikroblarь qajet aqьr zeherler (toksinler) cьqarьrlar. Bu zeherler jyrekke pek aqьr tesir eter ve onь xastalandьrьrlar. Jyrek artьq өz vazifesini keregi kibi japalmaz. Bette, el ve ajaqlarda şişikler pejda olьr; xasta jyrek aqrьlarьndan şikajetlenir. Bazь kereler jyrekte qalqan denişyvler bunьnnen de bitmez. Difterija mikroblarьnьn zeherleri aqьr olsa jyrekte **paralic** mejdanqa kele bilir; bu zamanda xasta bir kereden өler.

Difterija netiçesinde paralicler jalьnьz jyrekte degil, başqa azalarda da korylir. Bu soj paralicler icinde en aqьrьsь **kenezde** korylir. Difterija toksinlerinden zeherlengen kenez etleri paralicke oqrar ve bunьn netiçesinde xasta aşaqan ve icken şejlerini jutalmaz; olar burundan ajlanьp tьşarь cьqarlar. Bazan tьşarь cьqalmaqan aş parcalarь xastanьn çigerlerine keter ve olarnь cyrytir.

Bazan paralicler xastanьn **ses tellerinde** korylir. O zaman xastanьn sesi qarьlьr. Bazan paralicler xastanьn el ve ajaqlarьnda da koryle bilir. Faqat, bytyn bu paralicler o qadar qorquncly degildir; olar xastalьq kecken son javaş-javaş kecerler; xasta azalarь da өz vazifelerini japa başlarlar. L'akin, bu paralicler icinde en aqьrь ve her zaman өlymnen netiçelengeni, juqarьda da sөjlep keckenimiz kibi,—jyrek paralicidir. Bazan paralic çigerlerde korylir. Xastanьn nefes almasь birden-birge toqtar ve xasta bir qac daqqa icinde **boqulьp өler**.

Işte bu suretle biz difterija xastalьqlьnьn sebepcisi olqan mikrobtan, onьn insan vçudьna kiryv jollarьndan, xastalьqnьn başlanqьc ve kitişatьndan ve xastanьn vçudьnda qaldьrqan netiçelerinden bu qadarlьq bahs etken son, bir az da xastalьqnь **baqьp jaxşь etyvnen** (tedavisinen) ve onьn **ogini aluv** jollarьnen (profilaktikasьnen) tanьş olajьq.

Başta bir her difterija xastasьnь mutlaqa **xasta xanege** jerleştirmek kerektir. Xasta ne qadar jengil olsa bile o hic bir suretle evde qaldьrьlmaz. Cynki, evde qaldьrьlqan difterija xastasь başta bir xastalьqnьn çajramasь icyn qorquncly olqanьndan qajrь, өzi de keregi kibi baqьlmaz. Xastanьn vçudьnda difterijanьn tyrly netiçeleri qalmamasь icyn, xasta xanede tyrly tedbirler qalmaq kerektir. Evde ise bu tedbirlerden bir coqsьnь qullanmaq mumkyn olamaz.

Difterija xastasьnь nasьl baqmaq kerek olqanь xususьnda uzun-uzaq ajtaçaq degilmiz, cynki bu doktorlarqa ait bir şej. Faqat, difterijanьn tedavisi icyn qullanьlqan bir usuldan bahs etmek kerektir.

Tif, xalera, cicek ve daha başqa bular kibi xastalьqlarnь kecirgen kimselerde bir daha өmyrlerinin sonьna qadar bu soj xastalьqlarnьn korylmegeni her keske bellidir. Bunьn sebebi şundadьr ki, bөjle kimselernin vçudlarьnda juqunclь bir xastalьqnь kecirgen son, bir daha o xastalьqqa qarşь tura bileçek aks zeherler mejdanqa kelir. Işte bunьn icyn bir qac kereler atnьn vçudьna difterija mikroblarьnьn zeherlerini javaş-javaş jollap atnь alьştьrьrlar. Biraz vaqьtlardan son at bu zeherlerge alьşьr ve olarqa qarşь өz vçudьnda **aks-zeherler** (antitoksinler) hazьrlar. Atnьn qanьnь alьr ve onь tьndьrьp **şingen qьsmьnь** (ajranьnь-sьvorotkasьnь) alьrlar. Işte bu—difterijaqa qarşь **tedavij sьvorotkasьdьr**. Bu sьvorotka bundan 40 sene evel meşhur nemse alimlerinden **Bering** tarafьndan tapьldь. Işte bugun difterijadan qurtulqan millionlarnen balacьqlar bu byjyk insanqa minnetdardьrlar. Ançaq Bering sьvorotkasь sajesinde bugun meditsina difterijaqa qarşь quvetli bir ilaçqa maliktir. Sьvorotka difterijanьn ilki **kunlerinde jollandьqь** taqdirde pek guzel netiçeler bere. Xastanьn sьçaqь tyşe, vazijeti jaxşьlaşa, boqaz aqrьsь eksile, bademciklernin ystindeki qalьn өlykler tyşe, nefes almaq jengilleşe, betteki morluq bite, velhasьl xasta өzini jaxşь duja başlaj. Sьvorotka en zijade xastalьqnьn birinçi-ekinçi kunleri tesir ete; bundan kec jol-

lanılsa artıq tesiri pek zajıf ola ve hem de sıvorotkanı pek coq jollamaq kerek ola. Işte bunıŋ icyn xastalıqnıŋ mumkyn dereçede erte anlaşılması ve xastanıŋ xasta xanege jerleştirilmesi birinçi şarttır.

Difterijanıŋ tedavisinde sonki 40 sene icinde byjyk muvafaqijetnen qullanılmaqta olqan eŋ ışancıb metod işte bundan ibarettir. L'akin, bu metod ne qadar jaxşı olsa da, o jalnız xastalıq başlaqan soŋ onıŋ jaxşı etilmesine, onıŋ jengil kecmesine jardım eter. Halbuki, xastalıq mejdanqa kelmezden evel onıŋ ogini almaq, ondan saqlanmaq hem qolaj, hem de uçuz ve elverişlidir. Bu—**xastalıqlarnıŋ ogini aluv**, jaxud **profilaktika** jolıdır. Zaten, sovet meditsinasınıŋ esas noqtalarından biri de bu joldır.

Difterijanıŋ ogine kecmek icyn eŋ guzel metod—**aşıdır**. Difterijaqa tutulmamaları icyn balalarqa belli bir miqdarda öldirilgen jaxut zajıflatılqan difterija mikrobları, jaxut da difterija sıvorotkası jollarlar. Böjle bir aşıdan soŋra balanıŋ bir az sıçaqı cıqar, başı aqırır, ezginlenir. Bir-eki kunden bytyn bu hallar kecer ve balanıŋ vçudında difterijaqa qarşı tura bileçek quvetler mejdanqa kelir. Aşlanqan bala difterijaqa ja **tutulmaz**, jaxut tutulsa da **jengil** kecirir. Aşınıŋ quveti altı ajdan eki senege qadar devam eter. Bundan soŋra aş **tekrarlanmaq** kerektir. Difterija aşısı xasta ve zajıf balalarqa japılmaz. Difterija xastalıqınıŋ ogine kecyvde eŋ ışancıb jol işte bundan ibarettir. Difterijanıŋ ne qadar aqır bir xastalıq olqanını ogrendik. Balalarnıŋ bu xastalıqqa tutulmamaları icyn olarnı mutlaqa aşılatmalıdır; mında qorqulaçaq, cekinileçek hic bir şej joq.

Difterija aşısı xastalıqnıŋ ogine kecyvde pek byjyk rol' ojnaqanını kordik. L'akin, bugun bizde difterija xastalıqı kene de, koryle. Eger **evde difterija** pejda olsa **ne japmalı, nasıl tedbirler qullanmalıdır?**

Balanıŋ boqazı aqırsa, sesi manqalaşsa, tanlajında kok öleykler korylse ve özini fena dujsa—difterijadan şubhelenmek kerek. Car-cabik doktorqa muraçaat etmeli. Doktor kelgenge qadar xastanı başqa balalardan **ajırmalı**. Ajrı odaqa jerleştirmek mumkyn olmasa, odanıŋ bir koşesine jerleştirip, xastanıŋ ogine bejaz bir carşaf tutmalı. Onıŋ tutqan şejlerinden, jaki janındaki şejlerinden hic bir şejini avuştırmamalı. Mumkyn olsa xastanı jalnız bir adam baqmalı; her kes onıŋ janına kirip cıqmamalıdır.

Doktor kelip xastalıqnıŋ ne olqanını korgeninen xastanı haman xasta xanege jollar. Buna hic bir suretle qarşı cıqmamaq ve xastanı haman xasta xanege jerleştirmek kerektir. Bu hem xastanıŋ özi icyn, hem de etraftakiler icyn fajdalıdır. Sovet sanitarija zakonları myçibi bu zaten **meçburidir.**

Xasta xasta xanege jollanqan soŋ onıŋ bulunqan odası dezinfektsija japılır (janij oda icindeki mikroblar öldirilir). Dezinfektsijanı maxsus adamlar (dezinfektorlar) japarlar. Kojlerde dezinfektsija japmaq bir az kuc olqanından, balanıŋ odasını kirecnen sılap, jaqılması mumkyn olqan şejlerni (ojunçaqlar) jaqmalıdır. Difterija xastası xasta xanede **40 kun** qalır. Evge kelgen soŋ bir qac kunler daha oturır. Ançaq bundan soŋ juvunıp, temiz camaşır ve urba kijip cıqa bilir. **Xastanıŋ doqmuşları hic bir suretle mektepke bala baqcasına, jaslige barmazlar.** Olar, xastaxanege ketkenden **yc hafta soŋ** başqa balalarnen qoşula bilirler.

Eger, bazı bir pek muhim sebepten tolajı (mesel'a, kojde, jaxut jaqınlardaki kojlerde xastaxane olmasa) difterija xastası evde baqılaçaq olsa, o halda xastalıqnıŋ çajramaması icyn, xastaqa **difterija sıvorotkası jollaqan soŋ,** şu tedbirler qullanılır: xastanı **jalnız bir adam** baqar; bu adam xastanıŋ odasından jalnız pek kerek vaqıtlarda cıqar. Xastaqa **hic bir kimseniŋ xatır sorap kelmesine musaade etilmez.** Xastanıŋ her şeji ajrılır. Savutları mikrob öldiriçi ilaçlarnen juvulır ve qajnatılır. Xastanıŋ **tykyriginde, baloqam ve sijdiginde** coqtan coq difterija mikrobları bulınır. Bu şejlerni hic bir suretle rast kelgen jerge tokmek olmaz. Onıŋ icyn bu şejlerge başta bir mikrob öldiriçi ilaçlar tokip (mesel'a—sulema, karbolka), soŋ ajaq-joloa tokmelidir. Badje, legen, jaqlıq, jyzbez ve ilaxri şejler xastanıŋ özi icyn **ajrı** olmalı ve her kun kulnen qajnatılmalıdır.

Xastanıŋ odası sıq-sıq havalandırılmalıdır. Temiz hava xastaqa eŋ kerekli şejlerden birisidir. Xastanıŋ suvuqlanmasından qorqmaq kerekmej, jalnız pençere acılqanda xasta jaxşı sarılmalı.

Xastanıŋ aşı jengil ve beslejiçi olmalı; eŋ guzel aş—tyrly şorbalar ve syttir. Icmek istegeni qadar mumkyndir. Xastanıŋ aqızı icine ajrıça diqqat etmek kerektir. Onı her kun juvmaq ve sıq-sıq cajqamaq kerektir.

Bu suretle biz difterijanıŋ nasıl bir xastalıq olqanını, onıŋ nasıl juqqanını, başlanqıc ve ketişatını, vçudta qaldırqan aqır netiçelerini savultuv ve ogini aluv jollarını ogrendik.

Keniş emekdar massası bu xastalıqnıŋ ehmijet ve çiddijetini anlap, ona anlı bir surette janaşırsa, onınle olaçaq kureş de qolajlaşır ve bala jaşınıŋ qorqunclı duşmanı olqan difterijanıŋ jenilmesi de cabikleşir.

D-r Kurkci.

Men janьdan jaratьldьm—dedi.

T. Selim

(Devamь. Başь kecken numeroda.)

1922 senesi baharge jaqьn aclьq jьlь bavamda өldi. Bizler bir xorantada 5 qьz, bir oqlan kimsesiz oksiz qaldьq. Jene şu senesi bavamdan sonra coq kecikmej en byjyk aptemizde өldi. En byjygi olaraq men qaldьm. Men o vaqьt 14 jaşьnda edim. Evimizde bir qapьmlьq өtmek olmaqanьndan qajrь, satmaqa ve koj icine cьqьp өtmeknen denişme japqandaj da hic bir şejimiz qalmaqan edi. Koj icinde ev-evden jyrip, xajьr istesem de bir tilim өtmek ve ja da bir çajmalьq kepek tapalmaqan vaqьtlarьm pek coq ola edi. Kojde acьqqan jalьnьz biz degil edik. Başqa fuqareler de ac ediler. Aclьqtan başlarь, kozleri şişkenler, aclьqьndan kopek, mьşьq aşaqanlar coq ediler. Aclьqtan өlgenlerniq de sajьlarь kunden kunge artьp başladь. Menim vazijetim o vaqьtta her kesten de aqьr edi. Eger bir өzym olsam aclьqtan өlyp ketsemde janmaz edim. Ama bytyn tali'larь maqa baqьp turqan dөrt oksiz qardaşlarьmda bar edi. Koj icerisine cьqsaq—„Şişip qalqajda, tez vaqьtta, tez saatte tanьrь çanьnьznь alьp, bizni sizin tilenciliklerinizden qurtarqajdь" dep, baj apaqajlarьnьn qarqaqanlarьnь eşitesin, jada aclьqtan өlmemek icyn bir tavuq ve jaxut aşalqandaj diger bir şej xьrsьzlaqanlarь icyn bajlarnьn fuqarelerni koteklegenlerini koresin. Evge kelsende de qozь kibi manraşьp, aqlaşьp oturqan oksiz sabiciklerni korip dynjandan turile edin, Mil'a dostcьqьm. Şimdi o şejlerni xatьrlaqanda bile başьm ajlana. Eger o vaqьtta yc qьz qardaşьmnь detdomqa bermegen olsam, iş xarap edi. Men de өler edim, olar da. Kercte detdomda өksyz balalarnь toplap baqalar dep eşitkenden sonra, 1922 senesi majьs ajь başlarьnda qьz qardaşьmnь onda alьp ketip berdim. Olar onda byjydi, adam oldьlar, ama men өzim oqlan qardaşьm Saitnen beraber bavamlarnьn, anamlarnьn өmyrlerinin sonьna qadar qollarьnda calьşdьqlarь bajlarda bizde jesir kibi calьşьp başladьq. Mil'a Abibe haqqьnda hikajesini daha bitirmedi ise de, pojezd zavodqa kelip jetişkeninden, onьn sөzinin devamьnь sonьna qadar dinlep olamadьq. Pojezd toqtaqanь kibi işciler vagonlardan tyşerek zavod azbarьndan icerge doqru aqьştьlar. Mil'a da vagonda beraber oturqan arqadaşlarьnen sөjleşe-sөjleşe өz tsexlerine doqru açele jurip ketti.

II.

Javun jenede toqtamaj, qattь jelnen şuvuldap tyşken javun daneleri jerni ap-aq suv etken. Soqaqlarda, bir coq ajlanmalardan kecmeniq caresi joq. Javun suvlarьndan hasьl olqan sel ortalьqnь gol' halьna cevirgen. Xalqlar soqaqnьq bir tarafьndan diger tarafьna jalьnьz pьcma taşlardan japьlqan kopyrciklerden jurip keceler. Ajaqlarьna aqьr, xьzmet cьzmasь kijgen uzunça bojlu bir qadьn 8—10 jaşlьq oqlancьqьnьq qolьndan tutaraq qarşьmьzqa doqru soqaq boju açeleçe jurip keldi. Tamam janьegermьzqa kelgende jaş adam saatьnьz joqmь, saatьnьz olsa ne vaqьt olqanьnь sөjleniz dep, riçada bulundь. Ona saat 4-ni 20 qaqiqa keckenini ajtqandan sonra, o bizge saq olьnьz dep, kenede joluna doqru ketmek icyn ogine bir adьm atьp jetiştirgenge qadar biz ondan, Karl-Marks soqaqь № 17-niq ne jerde olqanьnь kostermesini riçada bulundьq. O, şu jerde bir daha toqtap bizge doqru cevirilerek betine tyşken javun daneciklerini syrtti de:

— Ej!.. jaş adam, men өzim Karl Marks 3-te oturam. Mьna bu Karl Marks soqaqь. Doqrusьnь ajtsam 17-nçi № ne jerde olqanьnь bilmejim. Umumen bunda qolьnda doqru adre- olsa da, qьdьrqan evinni tapmaq pek kuc. Cunki, bu şeher degil. Havadar olmasь ve evler aras sьnda terek oturtmaq, baqcacьqlar japmaq mumkyn olmasь icyn her korpus bir-birlerine qoşulmaqanda ajrь-ajrь japьlqanlar. O sebepten bytyn evlerniq, bytyn taraflarь aralьq ve ja da qajsь ev, qajsь aralьqqa tyşe, bilmek pek zor.

— Anlaşьla, men o 17-nçi nomeralь evni tapalmaj şeherge qajtaçaqьm. Karl Marks soqaqьna tyşkenim 25 daqiqa qadar oldь, o 17-nçi №-nь al'a daha tapalmajьm. Sizden evelde daha 5 adamdan soradьm olarda bilmejmiz dediler.

— Nasьl, o 17-nçi nomeralь evde tanьş adamьnьz jaşajmь joqsa tanьşьnьznьq evine barmaq istej edinizmi?

— Elbet, bir az tanьşьm edi. Aqmesçidte Sovetler sjezdinde korgen edim. O sonra Qrьm Sovetler sjezdinden bytyn Sojuz Sovetler sjezdine delegat sajlanqan edi. Şimdi anlaqanьma kore o, Moskvadan dyn qajtьp kelgen. Onьnnen koryşmek istej edim—dep, sөzimi bitirmezden өgyne—sana kim kerek Sitaçijeva Abibemi? Sen şaj dese. Onьn evini bilem. Mьna, koşesinde qьzьl bajraq asuvlь turqan bir bina barda, kөresinmi? Sol tarafta degil, saq tarafta. Bir, eki, beşinçi bina, ana anda otura—dep kosterdi.

Qьdьrqan evimizni tapmaqa jardьm etken-kostergen o, qadьnqa teşekkyrimizni bildirerek qьrmьzь bajraqь dalqalanьp turqan Abibeniq

evine doğru joneldik. Biz o evniñ yanına jetişkende qopqanen camaşır juvğan suvını tokmege cıqqan sacları calarğan qart anajdan—Sejtaçijeva degen adam bunda jaşajmı, onıñ kvartirasını naslı tapmaq mumkyn, ja?—dep soraqanda, qart anä qolunen kosterip:—ana o, ko rylyp turğan qapudan kir de merdivenden juqarğa ekinçi qatqa cıqını, sol tarafta 2 raqamı jazılı bir qapı korersiz. Işte o qapu Sitaçijevanıñ jaşağan evinin qapusıdır—dedi.

Qart anajnıñ köstergen qapusından icerge kirerek merdivenlerden jurip ekinçi qatqa cıqqanımız kibi ystinde 2 raqamı jazılı qapunı qaqdıq. Qapunı acıp sekizer-onar jaşlıq eki qızcıq cıqaraq: sizge kim kerek?—dep soradılar. Qız balacıqlarnıñ ekisinin de ystlerine kijgen urbalarından ve umumen turuşlarından naslı millet olup ve naslı tilde söjlenmege bilgenlerini ajırmaq mumkyn degil. O sebepten her ihtimalğa kelişikli ve xalqlarnıñ pek coqları anlağan rus tilinen—Sitaçijeva bunda jaşajmı—dep sordım. Olarda rusca—elbet, bunda jaşaj, kiriniz, o şimdi, tezden kelir—ketkeni epiçe boldı, biraz bekleniz. Hem bir parca ystiniz qurar, pek suvlanqansınız—dediler.

O qızcıqlarnıñ temiz qalıplı ve aqıllı sözleri maqa olarnen laf etmek istegini birden-birge arttırdı. Men olarnı söjlendirmek icyn evge kirmej—siz maqa ne icyn evge kir dejsiniz? Siz menim naslı adam olqanımnı bilesinizmi? Belki jaramaz bir adamım?—dep, bergen syalime: biz kupe-kundyz xırsızğa şej aldırmamız—dep, çevaplanaraq ekisi eki qolumdan tutaraq—djadja, evge kirseniz—dep, evge cekin kirsetkenden sonra, qızcıqlardan biri—Sitaçijeva menim anam, mende onıñ qızım—dedi. Sonra men oğa—sen tatarça laf etmege bilesinmi, adıñ ne?—dep sordım. O da mana tatarça kulymsirej berip, elbet bilem, adım Çevarije—dedi. Sonra men Çevarijenen beraber mana qapu acqan ve meni qolumdan tutup evge cekken ekinçi qızcıqnı kosterip, Çevarijeden: „bu̇da senin qardaşınmı, joqsa dostınmı?"—dep, soraqan sozimni kesmej o ekinçi qızcıqqa doğru cevirilip tatarça—senin adıñ ne ja aqız?—dep, soradım. Çevarije bir şej ajtmaj kulymsirej. O, bir qızcıq ise mana—men tatarça bilmejim, men rus qızım. Biz bunda jaqında keldik, daha tatarça ogrenamadım. Ženjada Çevarijecikni kosterip „mana tatarça aslı ogretmej, mennen her vaqıt rusca laf ete"—dej.

Sonra sözni ruscağa cevirip adını soroqanda, o—a, aa... adımmı? Menim—Rivocka—dedi.

Bundan sonra bizler Rivockanıñ tatarça laf etmege bilmegenini nazarğa alıp, Çevarijeciknin anası kelgenge qadar ycimiz bir saatten zijade bysbytyn rusca laf etip oturdıq. Olar menim kim olqanımnı, ne işte calışqanımnı ve mında ne xızmetnen kelgenimni soradılar. Menim syallerime olarda her vaqıt ekevleşip keniş ve acıq çevaplar bereler. Bu besedada Çevarijenin 9 jaşında, Rivanıñ 8 jaşında olup birinçisinin ekinçi sınıfta ve ekinçisinin ise birinçi sınıfta oquqanlarını ajttılar. Olar özlerinin derste udarnitsa olup calışqanlarını ve jazda pioner lagerine ketmek icyn şimdiden hazırlanqanlarını ajtıp quvanşa ediler.

Bir taraftan laqırdınıñ qızğınlığı ve ekinçi bir taraftan Çevarijeciklernin ekinçi qatta olqan juksek pençereleri eki qat çamnen örtylgen ajdın ve sıçaq evleri tışarıda esken qattı jelni ve celeklep javqan javunnı bysbytyn unuttırdı. Ne qoju bulutlardan sebep havanıñ kongurtliligi ve ne de pençerenin çamına catırdap urqan javun danecikleri bizim qızğınlı besedamızını jeqip qulaqlarımızğa eşitilmej edi. **Çevarije** bizge Cexovnıñ balalar icyn jazqan „**Kaştanka**" adlı hikajesini oqıp bitirgenden son pençere janındaki stol ve taburetka ustynde ujulı turqan kitaplarnı kosterip—isteseniz endi anamnıñ Moskvadan VII Sovetler sjezdinden ketirgen kitaplarını baqajıq—dedi. Bizde Rivacıqnen beraber bu teklifke quvanıcnen razı olqanımızını bildirip kitaplar turqan stolnıñ janına bardıq.

Sajısı juzni kecken bu kitaplarnıñ arasında, mına bu birisi ekinçi dereçe ehmijetke maliktir, denileçek kibi hic bir dane de joq. Hepsi bugunki kunnin en ehmijetli ve baş meselelerine aid kitaplar. Bunlardan bir taqımları maxsus 16-nçı bytyn Russije ve 7-nçi umum Sojuz sovetler sijezdi delegatlarına dep, adlandırılqan sjezdnin kun tertibi ve sjezdde baqılqan ajrı meseleler bojunça japılqan ajrı-ajrı kitaplar. Diger bir qısımları da Marks, Engels, Lenin ve Stalinnin ilimlerinin esaslarına aid sijasij, nazarij kitaplar. Moskva metropoliten japıçılığı, Belomor-Baltıq kanalı, Celyskin epopejasına ve diger muhim meselelerge aid kitaplar ediler. Bu kitaplarnıñ myndereçeleri itibaren son dereçe qimetli olmalarınen beraber japılqan kaqıtları, oformlenijesi ve altun suvınen jazılqan qapları da insannı son dereçe meraqlandıra ediler. En zijade sjezd ve metropoliten haqqındaki kitaplar partija rehberlerinin, en jaxşı udarniklerinin, Sovetler Sojuzı qahramanlarınıñ, zamanımızınıñ belli adamlarınıñ portretleri ve sotsializmnin en byjyk gigantlarınıñ resimlerinen, tablitsalarnen ve diagrammalarnen teçiz etilgenler.

Metropoliten adlı kitapnı baqqanda icerisinden bejaz temiz kaqıt ystine qarındaşnen jazılqan şöjle bir zapiskacıq cıqtı.

Qrьm delegatkasь Sitaçijeva arqadaşqa!

Bizler daha şimdige qadar tanьş olmaq degil bir-birlerimizden hicte xaberimiz joq edi. Men bin kere, jyz bin kere өz teşekkyrimni bildirem. Bizler—ezilgen milletlernin qadьnlarь başьnda Stalin arqadaş bulunqan partija sajesinde ve sovet hukumeti sajesinde bytyn dynja emekdarlarьnьn vatanь, SSSR-nin pajtaxtь—Moskvaqa umum sojuz sovetler sijezdinde delegat olьp kelerek biri-birlerimiznen koryşdik, tanьş oldьq. Maqa, bunda korgen bytyn şejlerim son dereçe byjyk tesir braqdьlar. Menim bu tesiratni ajtьp anlatmaqa sөzim de jetişmej. Menim Sovet hukumetine, partijaqa ve Stalin arqadaşqa olqan sevgim daha zijade arttь. Men bugun Sovet hukumetinin bytyn işleri icyn her saat, her daqqa hazьrьm. Qrьmnьn udarnitsa işci qadьnь—Sitaçijeva arqadaş men seni өzimdaj udarnitsa olqanьn icyn sevem. Sen meni unutma, men seni hicte unutmam. Mektyp jazьşajьq.

Uzbekstan delegatkasь: M. N.

Moskva 5/II-35 s.

III

Savlьq, amanlьq soraşьp bitirgenden sonra Avibe өzinin korgenleri ve tesiratь xususьnda sөzge şөjle başladь:

— Bizni Aqmesçid stantsijasьna, pojezdqa Qrьm TSIK-nin maşinasьnen Koşelev arqadaş ketirdi. O, bizni jolda kerek olaçaq aşar-icernen keregi kibi temin etti ve ozdьrdь. Biz o xususta Koşelev arqadaşnьn jurekten japqan o jaxşьlьqьnь hic te unutmamьz. Janvarnьn 12-sinde Aqmesçidten sьqьp 14-nde saba saat beş bucuq altь qararlarьnda Moskvaqa barьp jetiştik. Moskvada bizni qarşьlap stantsijaqa maxsus maşina sьqarqanlar. O maşina bizni III-nçi Sovetler evine alьp keldi. Onda aş aşadьq, biraz rahatlandьq. Ondan sonra bizim qollarьmьzqa 7-nçi umum Sojuz sovetler sijezdi delegatь olqanьmьzqa dair mandatlar alьp bererek, vogzalqa qarşьlap sьqqan adam bizni jene de maşinaqa qojьp Gorkij soqaqьndaki „Passaz" gostinitsasьna alьp keldi. Bizni jaxşь etip jerleştirgenden sonra savlьqlaşьp ketti.

„7-nçi Sovetler sjezdi delegatlarьna sel'am!", „Sovetler sjezdini promfinplanьmьznь toldьrьp qarşьlajmьz", „Proletar diktaturasь organlarь sovetlerini qavileştirirmiz" ve ilaxri lozunglar Moskvanьn her jerinde kozge carpa. Ondan da qajrь ajrь-ajrь jerlerde Sovetler sjezdine naslь muvafaqijetlernen kelingenini kostergen byjyk byjyk diagrammalar, plokatlar asьlqan. Jalьnьz olarnь baqmaq bile kişige bir VUZ bitirgen kibi bilgi bereçek. Vagondan tyşkenimiz kibi bizge Moskva proletariatь tarafьndan kosterilgen son dereçe byjyk sьçaqlьq ve qarşьlap aluvlar, menim өlgenge qadar jyregimden ketmez bir sevinc ve muhabbetlik olьp qaldь.

Şu jerde anasьnьn sөzini dьqqatnen dinlep turqan Çevarijecik:

— Anaj, siz son o Moskvada adaşmadьnьzmь, baraçaq jerinizni naslь etip tapa ediniz?—dep soradь. Avibe kulymsirep Çevarijecikke baqaraq:

— Joq, qьzьm, adaşmadьq, bizge jol kostergen adam bar edi, koresin—dep, Çevarijenin syaline çevap berdi de:

— A, kercek, men ajtьp bitirmedim, sozimni bөldim taa.. son, anavь „Passaz" gostinitsasь ve o gostinitsada bizge berilgen numera o qadar guzel edi, icine kirsen sьqьp ketmege qьjmajsьn.

Өjle gostinitsa men daha өmrymde kormedim. Bizni „Passaz" gostinitsasьna jerleştirip ketkenlerine daha bir saat qadar olmadь, biz jata edik, bir daha qapь qaqьldь. Biz—mumkyn, kiriniz!—dep çevap berdik. Qapьnь acьp iceri kirgen 20—22 jaşlьq bir adam – Qrьm delegatlarь siz olasьnьzmь?—dep soradь. Bizde—biz olamьz—dep, çevap berdik. Sonra o:—Ajsa şaj olsa biz tanьş olajьq, menim familijam Zorindir. Men endigi bu sjezdler bitip sizlernin bundan ozdьrqanqa qadar siznen beraber olaçaqьm. Sizin janьnьzdaki oda menim. Istegen vaqьtьnьzda keliniz, qajda isteseniz onda alьp keter ve ne sorasanьz anlatьrьm—dedi. Ajtqanь kibi **Zorin** arqadaş qajtqanda bizni pojezdqa bile jerleştirdi de sonra savlьqlaşьp ajьrьldь. O, Zorin arqadaşda olqan insanijetlilikni ve kişige sajqь, itibar etmege bilyvni pek coq kişi japalmaz.

Her kun bizni sjezdge alьp kete, alьp kele. Aş aşamaqa da beraber baramьz. Sjezd bitken sonra teatrolarqa, kinolarqa ve muzejlerge alьp kete. Olarqa kirmek icyn bizden para almajlar. Biz icyn hepsi bedava edi. Bizler bazь vaqьtlar jorulup kelemiz, gostinitsaqa kirgen son bir jerge sьqaçaqьmьz kelmej. Amma, Zorin arqadaş bizni zorlap jurup alьp kete edi de, her kun bizge bir taqьm janь-janь şejler kostere edi.—Jerlerinizge qajtьp barqan son joruloanlarьnьznь unutarsьz. L'akin, korgen şejleriniz hicte unutulmaz. Onьn icyn jurmek, kormek kerek—dej edi.

O sjezdnin acьlmasь desen maqa o qadar tesir braqtь... ne dep ajtajьm, aslь men o daqqanь xatьrlasam, quvanqanьmdan kozimnin jaşlarь ijede kele. Birinçiden o sjezdnin delegatlarь, SSSR-nin tyrly koşelerinden toplanьp kelgen tyrly zenatte, tyrly adette, tyrly fasonda, tyrly-

tyrly tillerde sөjlengen, tyrly-tyrly milletler. Ekinçiden de, sjezdde partija ve sovet hukumetinin вytyn rehberleri вarlar. Ycinçiden, o sjezd zalьnьn icersinde kapitalist memleketlerinin de vekilleri вarlar. Başqa delegatlar da şaj dediler, ja doqrusьnь ajtsam, men өzim sjezdnin acьlmasьnь sabьrsьzlьqnen вeklep turam. Aradan coq kecmedi вir daha tribunaqa **Kalinin** arqadaş cьqtь. Kalinin arqadaşnьn sahnada korylyvini, onьn sjezdni acьq il'an etyvini, prezidium sajlanьluvьnь, prezidiumqa sajlanqanlar arasьnda rehberlerimiznin ve en zijade **Stalin** arqadaşnьn adьnь вytyn zal, ajaqqa turaraq, o qadar вirlikli ve quvetli el cьrpmalarьnen ve gurdeli „ura" seslerinen qarşьlap aldьlar ki, вuna taş olsanda—irimemek mumkun degil. Avatsijaqa өsyp cьqqan gurdeli el cьrpmalarь ve „ura" sesleri syrykli surette devam ete. Onь вir qac daqqaqa вytyn delegatlarnьn вir kişi kiвi qoşulup internatisonal jьrlamalarь deniştire. Internatsional jьrlanьlьp toqtalqanь kiвi tekrar el cьrpmalarь ve „ura" sesleri вaşlaj. Delegatlar—jaşasьn вizim partijamьz, jaşasьn вizim qijmetli dostьmьz ve rehвerimiz **Stalin** arqadaş!—dep, jenede zalpnen „ura" sesleri ve gurdeli el cьrpmalarь kotere ve tekrar internatsional jьrlajlar.

Men өzim partija ve Sovet hukumetini sjezdge qadar da өlcesiz ve sinirsiz dereçede seve ve onьn jolь icyn өlmege вile her daqqa hazьr edim. Amma вu ajtьp kelgen daqqalarьm meni qajrьdan вozьp, daha вaşqa tyrly materjallardan jasadь. Menim өzime kore doqrusь şaj kele: Men sjezdde partija icyn, **Stalin** arqadaş icyn ve hukumetimiz icyn jalьqьz men degil, вytyn delegatlarnьn da, вyjyk vatanьmьznьn вytyn emekdarlarnьn da sьnьrsьz dereçede sadьq oloqanlarьna ьşancьm вir qac qat daha artть.

Men вu sjezdde pek coq vaqьttan вeri kormek istegen **Stalin, Molotov, Kaganovic, Kalinin Voroşilov** ve diger rehвerlerimizni kordim. **Nadezda Konstantinovna Krupskaja arqadaşnen laqьrdь ettim.** O вizden ne jerde, nasьl işte calьşqanlarьmьznь ve nasьl jaşaqanlarьmьznь soraqanda, өzimnin doqmuş anam kiвi ve hatta ondanda zijade sevip qucaqlajçaqьm ve kozlerinden өpeçegim keldi. Bizim вytyn jolвaşcьlarьmьz ve ajnь zamanda **Stalin** arqadaş son dereçe sьçaq qanlь, sevimlidir. Menim kiвi вir işcinin janьna kelip halьnь-evalьnь soraqanda, aslь ne dep ajtajьm men onь, sevincimden ağlajçaqьm kele. Şu jerde 1924 senesi Çermajqacьqta jaşaqan vaqtьmda Şemsedin efendi de 5 funt mьsьr вoqdaj unь icyn yc kun calьşьp, ondan son da apajьndan „etken xьzmetinin вir kapik eteçegi joq, alqan unun haram olsьn" dep, qarqaqanь aqьlьma kele. Ax... alcaq erifler dep, olarqa acьvum daha zijade arta. Son men o efendinin oğlu Mustafanьn Kercke kelip numunevij mektepte ders вermesine nasьl razь olajьm? Ellerinde pravo вar da avuzьmьznь actьrmaj ediler. „Avьzь qajьş вolsa da, вaj вalasь sөjlensin"—dej ediler—dep, вiraz toqtaldь da sonra jene de sөzinde şaj dep devam etti.

(Soңь вar.)

Redaktorь: Redaktorlьq hejeti.

Redaktorlьq hejeti azalarь:
Bekirova R., Azamatova X., Baqqal A.

Mesul' sekretar: **Abitova A.**

г. Симферополь ФЗУ „КПТ" Уполкрымлито „А" № 10 Заказ № 152 Тираж 1500

Fijatь—40 kap.

Ц 1671

„QADЬNLЬQ
Sotsializm jolьnda"

ŻURNALЬ ■ OK VKP(в) ORGANЬ — NEŞIR ETKEN: QRЬM DEVLET NEŞRIJATЬ

„QADЬNLЬQ SOTSIALIZM JOLЬNDA!" Qrьmda maxsus emekdar qadьnlьq edeвijatь olaraq mejdanoqa kelgen ilk вol'şevik żurnalьdьr.
Her işci-kolxozçь qadьn, her вir aktif qadьn onьn oqujьçьsь ve jazьçьsь olmalьdьr.

„QADЬNLЬQ SOTSIALIZM JOLЬNDA!" Işci-kolxozçь qadьnlarnьn sijasij, umumij, texnikij вilgilerini artdьraçaq, olaroqa өz fikir ve anlarьnь artdьrmaoqa jardьm eteçek jaqьn вir arqadaşdьr.

„QADЬNLЬQ SOTSIALIZM JOLЬNDA"

ŻURNALЬ AJDA BIR KERRE CЬQADЬR

ŻURNALOQA ABUNE JAZЬLUV OQAJET QOLAJ

Her pocta şu'вesinde, her gazeta ve mektyp pocta darqatьçьlarь tarafьndan żurnaloqa aвune qaвul olunur.

HER SELSOVET, KOLXOZ IDARESI, KOOPERATIFLER ŻURNALNЬN DARQATЬLMASЬNA AMELIJ JARDЬM KOSTERMEKNI BORÇ EDILMELILER.

ABUNE JAZЬLUV FIJATЬ:
Jьllьoqь—4 r. 80 k., ■ 6 ajlьoqь 2 r. 40 k., ■ 3 ajlьoqь—1 r. 20 kap., ■ nusxasь—40 kap.

Adres: Aqmesçit, Qrьm devlet neşrijatь „QADЬNLЬQ SOTSIALIZM JOLЬNDA" żurnalь idaresi.

Ц. 1985.
Акт № 29
Вкладн. л.